

HUSEIN HASANEFENDIĆ HUS I PARNI VALJAK –

TEK ĆE IM 50!

Razlaz Mlinarca i Grupe 220 – rađanje Parnoga valjka!

Novine to nisu objavile. Muzičkih ionako nije bilo. Uostalom glazba onda, kao ni danas, nije se uzimala pretjerano ozbiljno (pa ni ona „ozbiljna“!). (Zapravo, kad bolje razmislim, aktualno stanje je možda i gore!) U kasnu jesen 1971. beogradski Džuboks nije izlazio već dvije godine, a zagrebački Pop express, kratka života, prestao se javljati na kioscima od siječnja 1970.; zagrebački Studio, beogradska Radio i TV revija, ljubljanski Stop, sarajevski VEN i ostali novinski tjedni sateliti popularnih medija pratili su svoje prirodne sponzore te, neizbježno, estradu; getoizirane omladinske tiskovine kulturu i glazbu u njoj. Naravno, postojao je Plavi vjesnik; do sredine šezdesetih poglavito strip-magazin, postupno se pretvarao u tjednik posvećen društvenom životu mladih s naglaskom na pop-muziku.

U Plavom vjesniku njegov „Kroničar“ (urednik Zvonimir Belša), na tri stranice nižući trivije iz života tadašnjih celebritija, objavio je 27. prosinca te 1971. tek crticu pod naslovom „Grupa 219“: „I, najzad, Grupa 220 više ni službeno ne postoji. Sjećate li se dana kada su po popularnosti bili naš najbolji pop-sastav (...) no nekadašnju slavu više nisu mogli dostići i prijateljski su se razišli. Na novoj long-play ploči koja upravo treba izaći, Drago Mlinarec se pojavljuje kao solist bez svoje grupe.“

Nije trebalo dugo, na istim stranicama po onoj tabloidnoj maksimi „objavi nepotpunu, neprovjerenu ili, često, i netočnu vijest kako bi se dala prilika demantiju“, uredniku i brojnoj mladoj čitalačkoj publici jedva poznati im vršnjaci replicirali su kako nastavljaju radom pod proslavljenim imenom, nakon sporazumnog razlaza s liderom. Tekst je, indikativno je, naslovljen: „Grupa (220 a ne 219)“: „...Bez obzira na to što (...) cijene i poštuju rad Mlinarca (...) koji se odlučio na pjevačku karijeru“, pojašnjavaju da je „long-play ploča „A ti se ne daj“, koja se pojavila kao solistička Drage Mlinarca, plod zajedničkog rada čitave grupe...“.

Kratku informaciju prati fotka četvorice tinejdžera među kojima prepoznajemo „bebifejs“ lica trojice budućih uglednika hrvatske i jugoslavenske rock zajednice: Huseina Hasanefendića Husa, Ivana Stančića Piku i Nenada Zubaka Komada. Prednosti formule spoja mladosti i iskustva na tren prestat će važiti: iskusnog Mlinarca uskoro će izdići na pijedestal živućeg spomenika rokerske revolucije a njegovi mlađahni suborci, kojima se priključio ponajmlađi, gitarist Jurica Pađen, nastavit će sami sve do Boom festivala i vlastite longplejke („Slike“, Suzy 1975.). Ubrzo potom okovavši legendarni bend u zlatne knjige povijesti popa, mijenjaju članstvo i ime. Sastavu su se umjesto Pike i Komada pridružili „električarski prvoborci“ basist Zlatko Miksić Fuma i bubnjar Srećko Antonioli te, što će se za novi bend pokazati sudbinskim, dinamični 20-godišnji

pjevač skopskoga Tora Aki Rahimovski, pa će tako, ponovno spajajući šezdesete i sedamdesete, slavodobitno ući u osamdesete na velika vrata kao Parni Valjak.

Bit će tu opet Stančić (kao bubnjar i producent), Paolo Sfeci (mijenja Piku), Zoran Cvetković Zok (prešao iz Kazališta), Felix Spiller (znan i kao Srećko Kukurić, umjesto Fume), Rastko Milošev Ras (još jedan sjajan gitarist i uopće glazbenik), Zoran Kraš (klavijaturist) pa Berislav Blažević Bero, Dražen Scholz, Marijan Brkić Brk, Zorislav Preksavec Preksi, Zvonimir Bučević Buć, Bruno Kovačić, Damir Šomen, Dalibor Marinković...

Uhvati ritam!

Ipak, u početku nije sve izgledalo bajno. Prve Valjkove ploče kao uostalom i njihovo rađanje bile su u dobroj mjeri proizvod važnoga meštra rokersko-estradnog cirkusa, već prekaljena menadžera, nesuđena arhitekta Vladimira Mihaljeka Mihe. Bio je to pokušaj odgovora na Bijelo dugme, Mihaljekove dojučerašnje protežee, čiji je nevjerojatan, munjeviti uspjeh, kako to često biva, zaključen raskidom suradnje s uvrijeđenim impresariom. „Ljubavni jadi parnog valjka“, „Tako prođe tko ne pazi kad ga parni valjak zgazi“, „Prevela me mala žednog preko vode“ i LP „Dođite na show!“ (sve PGP RTB, 1976.), pjesme dosjetke i hard-boogieja bezuspješno su se mjerile s Bregovićevim folk-rock poskočicama. Mihaljek je izgubio igru, a novi Valjkov mentor, Milan Škrnjug Škruga - u početku referent prodaje drugog zagrebačkog diskografa Suzyja, kasnije i jedan od čelnih ljudi toga izdavača - puno je čvršće stajao na nogama. Već i prva suradnja na albumu „Glavom kroz zid“ (Jugoton, 1977.) pokazala je naznake mogućeg uspjeha (singl „Lutka za bal“), a stanka zbog Akijeva i Husova odlaska u vojsku (Pađen je napustio bend kako bi osnovao Aerodrom) i snažan novovalni udar kao da je ponovno okupljenom bendu razbistrio horizont. „Priča o Parnom valjku“, kako je primijetio Darko Glavan u Radakovićevoj „Maloj enciklopediji hrvatske rock i pop glazbe“ (1994.) „u svom početku neodoljivo podsjeća na pripovijest o ružnom pačetu koje se preobrazilo u prekrasnog labuda“, pri tom ne isključujući da bi netko mogao osporiti preciznost zaključka ove prilično ilustrativne metafore o formativnom razdoblju velike grupe.

Usljedile su Suzyjeve godine (1979. – 1983.) Parni valjak će se predstaviti kao posve kompetentan bend uvjerljive izvedbe, spreman na sve od *doo woopa* ranih šezdesetih do aktualna punkoidna zuluma, od rokerskog *mainstreama* do friškog *power popa*; na Husa ćemo gledati kao na novootkrivena autora znalačke skladateljske progresije, vješta *storyteller*a. Usljedit će „gradske priče“ i „vruće igre“; pjesme odrastanja koje će unatoč prijetećim ćorsokacima završiti na „glavnoj ulici“. Vrijeme je na našoj strani! Ili nije? To pitanje ostat će njegova pripovjedačka opsesija i u ambijentu zrelih godina, a potom i neumitna starenja.

Sa Suzyjevom sada hvaljenom „novovalnom“ kvadrologijom iza sebe - dopunjenom euforičnim „best of“ dvostrukim live-albumom „Koncert“ - Hus, Škruga i Parni valjak došli su u proljeće 1984. u Dubravu, po završetku snimanja LP-a „Uhvati

ritam“, svjesni da sada mogu dobiti (i ostvariti) ono što je prije sedam godina bilo iluzorno: status prvog Jugotonovog benda, da uz Dugme, Čorbu, Kazalište predvode prvu rokversku ligu bivše države. (Dugme je upravo otišlo, a Čorba i Kazalište će samo na tren biti u rosteru najveće diskografske kuće.) Trećega svibnja, bio je to četvrtak, poslije produženih praznika (1. maja padao je u utorak, a slavilo se dva dana, pa još vezano uz vikend!), točno u 11 sati krenuli su prvi taktovi „Uhvati ritam“ iz velikih Tannoy-zvučnika Jugotonove slušaone. Zajedno sa mnogim preslušavanju su nazočili odnedavna šefovi veleprodaje i propagande Zvonko Katanić i Davor Štefanac, željni dokazivanja imali su sjajnu priliku u napeto iščekivanom novom albumu važnoga benda. Znali su to dobro i Škriga i Hus; nakon preslušavanja svi su zadovoljno trljali ruke. Počelo je licitiranje: s izvođačkim postocima, ekskluzivnim ugovorom, visinom avansa (za sve članove, uključujući i Škrnjuga kao šestoga), s visinom prve naklade (prva količina ploča, kasete i opreme); ulaganjem u propagandu (u dva vala: ljeto, jesen), brojem spotova (video klipova), radio jinglovima, snimanjem specijala Jugoton-express, primjercima za novinare (160 uzoraka!) i s jednim posebnim, do tada nepoznatim, uvjetom: mogućnošću raskida ekskluzivnog ugovora - ako kuća ne uspije prodati album u 100 000 primjeraka!

Sve je dogovoreno, zapravo prihvaćeno. Jugoton i Parni valjak su uhvatili ritam! Rezultat tog sastanka, može se reći povijesnog, 40-godišnja je gotovo nepomućena suradnja dviju hrvatskih glazbenih institucija.

Jesen u meni i Buđenje

Iako je „Uhvati ritam“ 1984. zazvučao kao neporecivi slogan Valjkova „stanja duha“: spremnosti i uspješnosti u tomu da se nosi s najvišim standardima pop glazbe i najnemirnijim strujama rocka tijekom osamdesetih, „Jesen u meni“, tri godine poslije, s albuma „Anđeli se dosađuju?“, ostala je kao njihova (njegova) kvintesencijalna pjesma tog desetljeća. U društvu s „Anjom“, jednom u nastavku Husovih pjesama o „komadima oko nas“ (ovaj put posvećenu Slovenki u kojoj Akiju pomaže Zoran - Lačni Franz - Predin), sa zaraznom „Zagreb ima isti pozivni (tvrdnjom koja će ubrzo biti demantirana, što joj neće smetati da se svira i danas) ili „Kada me dotakne“, čistom esencijom bluzerskog ugođaja (neki će reći da su upravo takve Valjkov *tour de force*), „Jesen u meni“ - pjesma što očito govori o prolaznosti - bit će okidač za uspješnost ploče koju će nadmašiti tek „Buđenje“ iz 1994.

Taj Valjkov „ratni album“ označio je, nakon gotovo četverogodišnje stanke u snimanju studijskih ploča, veliki povratak velikog benda. Kraj osamdesetih Hus i društvo su dočekali pomalo iscijeđeni tek slaveći petnaestu obljetnicu svog postojanja. Doduše „Sjaj u očima“, „Pokreni se“ i „Lovci snova“, kao uostalom i „Anđeli se dosađuju“, održavali su postojanu kvalitetu; vrhunci svake od tih ploča „Ugasi me!“, „Gledam je dok spava“, „Prokleta nedjelja“, „Moja pjesma je lagana“, „U prolazu“, „Suzama se vatre ne gasi“... uspješno su obnavljali koncertni repertoar grupe, ali čekao se novi emocionalni i energetske meandar koji će iznenaditi sigurni, predvidivi tok suverenog benda. „Buđenje“ je sukladno svom naslovu postalo trijumf probuđene bendovske energije, Husova kreativna elana i svježine (osam njegovih skladbi

dopunjeno je s dvije ravnopravne Brkove kompozicije, Marijan Brkić, sjajan gitarist, od 1991. postaje stožernim članom grupe).

Sjećam se prvog preslušavanja krajem studenoga 1993. i zadovoljstva što se čitalo na licima probrana auditorija. Od prvih taktova „Ljubavne“, bolje rečeno, efektno prijetećeg intra pretočena u čvrsti *stomp* i militantni gitaristički riff do veličajna finala „Molitve“, usporedivog s najuspjelijim queenovskim postignućima; s porukama o važnosti namjere, mogućnosti izbora, o zaboravu, nadi, ranama rata, čežnji, iznad svega ljubavi i pitanjima, pitanjima... bez tzv. fillera - koji skoro redovito prate dugosvirajuća izdanja – sve, ama baš sve, nepogrešivo je govorilo da je riječ o novom remek-djelu u našoj pop-glazbi; osjećaj koji sam, recimo, čutio pri preslušavanju „Homo volansa“, „Bitange i princeze“ ili „Sunčane strane ulice“.

Očito, jednako tako „Buđenje“ će doživjeti i veliko glasačko tijelo godinu dana starog hrvatskog Grammyja – Porina 1995. bogato darivajući ponovno rođeni bend sa čak sedam dragocjenih dvoglavih Propadalovih konja izlivenih od muranskog stakla. Pored kraljevskog „albuma godine“, introspektivna „Sve još miriše na nju“ donijela je Husu priznanje kao autoru „pjesme godine“, ali i bendu za izvedbu „najbolje grupe s vokalom“, a sjajna, refleksivna „Molitva“ u novoj izvedbi Akija sa stamenim Dadom Topićem - Porina „za najbolju vokalnu suradnju“.

Novi uzlet i prekid

Krajem iste 1995. Hus i društvo odlučili su prihvatiti izazov koncerta „bez struje“ kako bi se snimio delikatni „unplugged“ album. Da, te godine u skoro intimnom ambijentu ZKM-a (moglo bi se reći Parni valjak zagrljen publikom), potvrđena je stara istina o pop pjesmi: ako otpjevana uz gitaru ne osvoji slušatelja, neka je autor zaboravi! A ako je k tome rock bend izvede bez osnovnog pogonskog goriva napajanog na 220 volti i opčara publiku te s izborom od njih šesnaest pod naslovom „Bez struje: Live In ZeKaeM“ ostvari rekordnu prodaju i donese Husu i Valjku pet novih Porina („za album godine“, „za grupu s vokalom“, „snimku“, „producenta“, „video-program“), onda ne samo da se potvrdilo ono što smo znali i otprije, već smo dobili i uvjerljive argumente o novom uzletu grupe. Treba reći slavljenoj akustičnoj inačici zvuka doprinijeli su bendovski prijatelji i povremeni suradnici, prije svega Neven Frangeš sa svojim Hammondom i Alan Bjelinski aranžmanima za gudače, pa prateći vokali Kristine Kresnik i Martine Matić, saksofoni Bruna Kovačića i Marka Križana i konačno perkusije uvijek spremnog Hrvoja Rupčića. Kao što će dvije godine poslije na „Samo snovi teku uzvodno“ Simfonijski orkestar Hrvatske radio-televizije pod ravnanjem Bjelinskog i Zdravka Šljivca donijeti Porina za aranžman u Husovoj „A gdje je ljubav“, ili koncerti kada je bogata puhača sekcija mijenjala zvučnu sliku sastava: dva s gostima u zagrebačkom Studentskom centru 31. svibnja i 1. lipnja 2001. (Oliver, Nina, Mlinarec, Gobac, Klapa Šufit, uz Tinu - Matea i Irena Bulek, na albumu „Kao nekad – Live at S.C.“) i godinu poslije na Šalati, kojim je zaključena turneja od 30 nastupa presvučenih u „big band“. Izvedbe u Studentskom, a pogotovo one na rasplesanoj Šalati bile su čisti užitak muziciranja. Šesnaestog lipnja 2002., među desetak mojih susreta s Valjkom, vjerojatno je najuzbudljiviji. I ne samo to. Naslušao sam se i nagledao toga,

ali ta večer zajedno s onom u S.C-u spada u najuži krug najdojmljivijih glazbenih događaja kojima sam prisustvovao uopće.

Ako je ZKM bio pitanje trenda kojeg su prihvatila mnoga velika imena svjetske pop scene, zvuk „big banda“ predstavljao je doista smion korak. Hus je hrabro mijenjao bendovski sound uvođenjem moćne brass-sekcije triju truba i dvaju trombona (zvučnih imena Davora Križića, Ante i Davora Dropuljića, Nenada Grahovca i Alana Bošnjaka) sa saksofonom Igora Geržine, u epizodama Nevena Mijača na usnjaku i kongama te Riste Ibrića na violini i mandolini. U onoj potpunijoj S.C. postavi bili su tu Rupčić i Elvira Hap (stara Husova poznanica iz Stidljive ljubičice) na udaraljka i marimbi, Kovačić na gitari i tenor saksofonu te Jimmy Matešić s mandolinom. Zahtijevalo je to nemale intervencije u organizaciji tako aranžiranih pjesama. Podršku je našao kod Profa, kako su Hus i ekipa zvali Frangeša, prijatelja i simpatizera grupe još od samih početaka; po vokaciji jazzista, predavač na Akademiji dramskih umjetnosti, na tim koncertima razmjenjujući s Berom ulogu orguljaša i pijanista pretvarao se u svojevrsnog bendovskog anđela čuvara.

Bilo je to vrijeme „Zastava“ i promjena („Mijenjam se“), sviralo se i trošilo do krajnjih granica „gotovo je, ovo je zadnje, ja dalje ne mogu“, reći će Hus 2005. „Trideset godina karijere! Bolje je završiti!“ Napisao je on pjesama. Nauživao se on priznanja, posebice onih publike. Neponovljiv je to osjećaj kad ti zbarsko pjevanje potvrđuje ispravnost neprospavanih noći u potrazi za stihom i akordom. Osim toga tražen kao producent trošio je on svoje životne kredite: Azra, Animatori, Stidljiva ljubičica, Haustor, Patrola, Plavi orkestar, Leteći odred... Činilo se da je tinejdžer, kojem je s početka ove priče pralik rokerskog kantautora Drago Mlinarec, umoran od života u grupi, prepustio ulogu vođe benda spremnog osvojiti svijet, uspjevši u tome, sada i sam odustao od svog sna. Skladatelju, stihotvorcu, s čijim su pjesmama već odrasle brojne generacije, u kojima su čitao identifikacijski kod nekoliko naraštaja, autor koji je pisao stranice naših dnevnika, stvarajući sve to u srodnosti, suodnosu s bendom, odjednom morao se povući u osamu svoje gitare, poput njemu neslična kompozitora suočena s bjelinom notnog crtovlja. A bend se razišao glumeći sreću u vlastitim ulogama. Znam to, dolazio mi je Aki slabo prikriivenih upitnika kada smo mu spremali album znakovitog naslova „U vremenu izgubljenih“. Predugo su bili djeca zajedništva i sigurne budućnosti, bend u pravom smislu te riječi, grupa vrsnih glazbenika upućenih jedni na druge.

Ponovno zajedno i Dovoljno je reći - Aki

Kada su se 2009. ni ne sluteći okupili na Brkov poziv i zaszvirali u Saxu, shvatili su da uživaju. Bio je to jasan znak. Dvije tisuće i jedanaeste za svoj gušt snimili su „Stvarno nestvarno“, album dio kojeg je dvije godine poslije postao imperativni „Nema predaje“! Parni valjak je opet bio na sceni: Brk, Bero, Preksi, Dado i Hus,. Istina tempo nije bio isti. Nastupi nisu više bili tako gusti, biraju se sponzorske turneje, veći prostori, sportske dvorane, arene, na desetine tisuća ljudi, zagrebačka, beogradska, pulska...

Koncert iz Arene u Puli 2016. objavljen sljedeće godine, 2018. osvojit će Porina za najbolji koncerti album, a istodobno izlazi dugo iščekivani studijski „Vrijeme“.

Novo vrijeme, nova publika, nove navike. Koncept prospekt-ploče, kao rezultat intenzivnoga rada u kontinuitetu, čini se anakronim. Klinci nemaju vremena za velike pjevane romane. Digitalni servisi, slušanje glazbe preko mobilnih uređaja, sve je tako brzo, u slavu trenutka. Zato će kroz proteklih pet godina Valjak objaviti čak osam zapaženih singlova. Naslovni „Vrijeme“, osvojit će Porina za „najbolju izvedbu grupe s vokalom“ i još jednom nadahnuto progovoriti o protokom vremena i vremenu u kojem živimo, a album će u konačnici ponijeti lentu najprodavanijeg regionalnog izdanja.

Bend je posve osokoljen. Dvije tisuće i devetnaeste bit će 40 godina od njihove prve prave plejke koju će Hus priznati: „Gradskih priča“ i prve pjesme zbog koje će se osjećati ponosan kada publika Akiju uzvrati masovkom – „Stranica dnevnika“. I...što je sljedeće na redu? U prosincu 2021. najavljuje se velika turneja, ali na pozornici rasprodane zagrebačke Arene 26. ožujka 2022. neće se pojaviti Aki. Dva mjeseca prije, točnije 22. siječnja, presjeći će nas vijest da je na putu iz Slovenije pozlilo neusporedivu pjevaču i malom divu pozornice; bend će ostati bez svog frontmena, autor bez svog alter ega, hrvatska pop glazba i pop glazba ovih prostora bez unikatnog glasa upisanog u zvučnu kolonu naših života.

Pjevat će Akija njegovi prijatelji tog zakazanog susreta 26. dana u ožujku: prvo sin Kiki “Zagreb ima isti pozivni”, “Gledam je dok spava” i “Kada me dotakne”, Pero Galić, frontmen Opće opasnosti, u pjesmama “Prolazi sve” i “Ugasi me”, Massimo u “Samo da znaš” i “Pusti nek traje”, Nina pjeva “Nemirno more” i “Vrijeme ljubavi”, Dino Jelusić “Ljubavnu”, “Jesen u meni” i “Dođi”, Filip Rudan “Stranicu dnevnika”, “Ostani s njim” i “A gdje je ljubav”, Neno Belan “Moja je pjesma lagana” i “Uhvati ritam”, Nermin Puškar “Vrijeme”, “Otkud ti pravo” i “Opet se smijem”, Davor Gobac “Lutku za bal”, Momčilo Bajagić Bajaga pjevat će “Godine prolaze”, uvijek s Valjkom Tina Kresnik “Dok je tebe” i konačno Zlatan Stipišić Gibonni “U prolazu”, kako bi za kraj započe “Sve još miriše na nju” sa svim sudionicima i prepunom Arenom kao posljednji pozdrav kojim se slavio, kako je netko rekao, Akijev život. Objavljen u formatu dvostrukog CD-a Valjak i prijatelji: „Dovoljno je reći...Aki” krajem iste godine 28. travnja 2023., osvojit će na jubilarnom 30. Porinu u Boćarskom domu na zagrebačkom Prisavlju, četiri Porina: „za najbolji album“, „najbolju grupu s vokalom“, „najbolju snimku“ i „najbolji koncertni album“. Kao nekada.

Pantha rei

Hus i Parni valjak nisu više imali pravo stati. Pitanje je bilo samo može li se naći frontmen koji bi se mogao nositi s njegovom ostavštinom. Naravno, kraj se zna. Bend već radi punom parom, publika je prihvatila mladog Igora Drvenkara: „Moja glava, moja pravila“, „Bogati će pobjeći na Mars“, „Sad kad znaš“ najavljuju novu veliku ploču i čini se da ona stara „pantha rei“ već vrijedi, ili kako je Petar Preradović preveo na naški: „samo mijena stalna jest“. Frangeš će nadodati: "da bi ostao isti, mijenjaj se". Vrijeme je na njihovoj strani: tek će im 50!

SINIŠA ŠKARICA